

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 341.21

DOI 10.37772/2309-9275-2021-1(16)-18

ОКЛАДНА МАРИНА ГЕОРГІЇВНА

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри права Європейського союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

ПТИЦЯ ВАДИМ АНДРІЙОВИЧ

студент I курсу міжнародно-правового факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ НАУЦІ

Стаття присвячена аналізу поглядів українських науковців, які займалися питаннями історії міжнародного права щодо міжнародно-правового становища ранньофеодальної держави Київська Русь у різні періоди її існування. Досліджується проблема формування міжнародної правосуб'єктності Київської держави, аналізується зовнішня політика князів Київської Русі, розглядаються оцінки цих явищ фахівцями в області історії та історії міжнародного права.

Ключові слова: Київська Русь, зовнішня політика, міжнародне право, угода, похід.

Постановка проблеми. Питання правосуб'єктності Київської Русі є комплексним та складається з таких елементів, як: договірне право, право війни, посольське право, загальне становище держави на міжнародній арені тощо. Місце Київської Русі у середньовічній історії можна визначити лише проаналізувавши дослідження відомих науковців, які мали різні точки зору щодо цього питання.

Попри того, що цій темі присвячено багато досліджень, чіткої та однозначної відповіді на питання: чи була Київська Русь самостійним і рівноправним суб'єктом міжнародного права досі немає. На наш погляд, ця тема є актуальною і зараз, адже без аналізу даного питання неможливо сформулювати сучасне розуміння української державності та його особливостей в різні історичні періоди.

Мета цієї статті – аналіз та порівняння точок зору різних авторів щодо визначення Київської Русі як суб'єкту міжнародного права. Для досягнення даної мети потрібно вирішити такі **завдання**:

1) дослідити та проаналізувати праці сучасних авторів щодо місця та впливу Київської Русі у сфері міжнародних відносин;

2) співставити погляди науковців стосовно правосуб'єктності та дійти до певного консенсусу з цього питання.

Об'єктом дослідження цієї роботи є праці науковців, які розглядають становище Київської Русі як суб'єкта міжнародного права у середньовічній період.

Предметом дослідження є міжнародно-правове становище Київської держави у різні періоди її існування, висвітлене у працях вчених-міжнародників.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у дослідження становища Київської Русі на міжнародній арені провела велика кількість вчених спеціалістів в галузі історії України і історії міжнародного права: О. В. Задорожній, П. П. Толочко, О. В. Буткевич, А. І. Дмитрієв, Ю. А. Дмитрієва, М. Ф. Котляр, В. Т. Пашуто, Д. І. Фельдмана, В. Г. Буткевич, І. М. Шекера, О. В. Павленко та інші.

Виклад основного матеріалу. Початок становлення Київської Русі як суб'єкту міжнародного права відзначився першим походом Русі на чолі з Аскольдом на Візантію 18 червня 860 р. та угодою, укладеною між двома сторонами його завершення [1, 13 с.]. Попри те, що текст договору не зберігся, В. Т. Пашуто¹ зазначав, що саме ця угода зумовила значний вплив

¹ Пашуто Володимир Терентійович – радянський історик-медієвіст. Член-кореспондент АН СРСР. Відомі праці: «Древнерусское государство и его международное значение», «Внешняя политика Древней Руси».

на формування державності і залучення Руської держави до участі в міжнародних відносинах, адже відбувся обмін посольствами між Руссю та Візантією, був заключений договір про мир та дружбу, який сприяв становленню Київської Русі як християнської держави та виходу її на міжнародну арену деяка частина русів перейшла в християнську віру [2, 60 с.].

Іншими важливими для Київської Русі договорами стали угоди 907, 911, 944 та 971 років, укладені між Руською державою та Візантією під час князювання Олега (договори 907, 911 рр.), Ігоря (944р.) і Святослава (971 р.) [1, с. 16-43]. Хоча деякими авторами, наприклад О. О. Шахматовим¹, ще на початку ХХ століття існування договору 907 року ставилось під сумнів через його наявність тільки як переказу Нестора літописця [3, с. 391-395], фактом залишається те, що вони відображали, як будувались та змінювались відносини між цими двома державами. Так, С. В. Юшков² звертає увагу на те, що русько-візантійські договори були не тільки беззаперечними пам'ятниками міцних політичних, економічних та культурних зв'язків між державами, а й дозволяють визначити рівень розвитку правової думки та правосвідомості в ІХ та Х століттях [4, 85 с.].

Слід зазначити, що руське право було схильне до впливу візантійського права та перейняло деякі його особливості, що вплинуло на міжнародне становище Київської Русі в середньовічному світі. Причин для цього було декілька: По-перше, наявність торгівельної дороги «із варяг у греки» зумовила процес акумуляції між Руссю та Візантією. Саме через торгівлю відбулося зближення цих держав в економічній, політичній, правовій сферах, де головним реципієнтом була саме Київська Русь, менше розвинута на той час. О. В. Буткевич³ звертала увагу на те, що торгівельні дороги в середньовічній період стали важливим фактором, який зумовив потребу в налагодженні торгівельної та міжнародно-договірної мереж практично в усіх частинах тогочасної Євразії [5, 195 с.]. По-

¹ Олексій Олександрович Шахматов – російський революційний лінгвіст та історик. Член Російської Академії Наук, Наукового товариства ім. Тараса Шевченка. Відомі праці: «Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської старо-українщини XI—XVIII в.в.», «История русского летописания».

² Серафим Володимирович Юшков – російський революційний та радянський історик держави і права, член-кореспондент АН УРСР, доктор юридичних та історичних наук. Відомі праці: «Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі», «Русская Правда: происхождение, источники, её значение».

³ Ольга Володимирівна Буткевич – український юрист, професор кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка. Відомі праці: «Історія міжнародного права», «Міжнародне право стародавнього світу».

друге, така важлива подія, як початок утвердження християнства у 988 році за князювання Володимира Великого [1, с. 61-67], не тільки покращила відносини між Руською державою та Візантією, а й, як зазначав О.В. Задорожній⁴, зміцнила її міжнародно-правове становище в тодішній Європі, де майже в той же час із Київською Руссю християнство західного обряду прийняли Польща, Угорщина, Швеція, Данія, Норвегія [6, 130 с.].

Щодо відносин Київської Русі з країнами Сходу, то вони були досить складними. На думку І. М. Шекери⁵, в другій половині Х століття зовнішня політика князя Святослава Ігоревича значно підвищила авторитет Руської держави. Своїми цілями він ставив здійснення східного військового походу та налагодження торгівельних шляхів на східних ринках збуту руських товарів. Значення східної торгівлі підвищилось для Київської держави з плином часу. Вона здійснювалась за посередництва Хазарського каганату, який контролював діяльність руських купців та мав право накладати мито на їх товари, що становило значну частину прибутків країни. Військове зіткнення Хазарії та Русі було неминуче, адже Київська держава природно прагнула контролювати Волзький торговий шлях, який полегшив би їй здійснення східної політики та торгівлі. Похід князя Святослава мав на своїй меті не тільки зміцнити становище Русі на Сході, а й у Криму, на північних берегах Чорного та Азовського морів [7, 146 с.]. У 964 році Святослав зі своїм військом здійснив похід до річок Волга та Ока на землі в'ятичів, ще одного союзу східнослов'янських племен, розташованого на території Хазарії. Він був направлений на розгром хазарських військових загонів. У 966 році князь здійснив повторний похід на в'ятичів, підкорив їх та змусив сплачувати данину. У 965 році був здійснений ще один похід на Хазарський каганат, який був успішним для русів та відкрив державі доступ до торгівельних шляхів Хазарії [1, 38 с.]. У цьому ж році відбувся вдалий Кавказький похід, який засвідчує мету оволодіння не тільки волзьким, а й дніпровсько-донським напрямком руської торгівлі. Таким чином походи князя Святослава не тільки зміцнили відносини Русі та Візантії, але й покращили міжнародні позиції держави на Заході і розширили кордони Київської держави [7, 146 с.].

З точки зору О.В. Задорожного, діяльність князя Святослава та його внесок у розвиток Київської дер-

⁴ Олександр Вікторович Задорожній – український юрист, член-кореспондент Академії правових наук України, доктор юридичних наук. Відома праця: «Генеza міжнародної правосуб'єктності України».

⁵ Іван Михайлович Шекера – радянський та український історик. Доктор історичних наук. Відома праця: «Міжнародні зв'язки Київської Русі».

жави слід оцінювати передусім беручи до уваги його вдалу зовнішню політику, направлену на зростання території Руської держави, а саме: згадані раніше східний похід та розгром Хазарії, силовий тиск на кримські та надчорноморські території Візантійської імперії, захоплення Надазов'я, Нижнього Надволжя, Нижнього Наддунав'я, території Болгарії. Також слід відмітити спробу Святослава посадити на трон візантійського імператора руського ставленика – патриція Калокіра. Ця подія відображає таке явище у русько-візантійських відносинах, як таємна дипломатія. Руський князь у 966 році уклав таємний договір із Калокіром, відповідно до якого обіцяв допомогти патрициєві у спробі обійняти трон імператора, Калокір у свою чергу зобов'язувався зберегти за Київською Руссю її завоювання на Балканах та виплатити Русі певні кошти з держаної казни імперії.

Окрім цього в праці «Генега міжнародної правосуб'єктності України» О. В. Задорожній зазначає, що до кінця правління князя Святослава, на території Київської Русі склалася так ситуація: регіональні племенні князівства, які мали певну етнокультурну самовизначеність у складі Руської держави, були свого роду суб'єктами політичної асоціації, якою і була Київська Русь до посилення в ній централізаторських позицій, тобто зберігали як певну етнополітичну автономію, так і елементи міжнародної правосуб'єктності [6, 127 с.].

Л. В. Алексєєв¹, відомий радянський історик, наприклад, писав про міцні торгівельні зв'язки Полоцького князівства та Прибалтики, яка ставала посередником у торгівлі регіону з державами Заходу [8, с. 107-109]. М. С. Грушевський², відомий український історик, у дослідженні «Історія України-Руси» описував торгівлю північних земель (волзької, новгородської, балтійського узбережжя) з арабськими країнами [9, 304 с.]

З іншого боку, В. Т. Пашуто наголошував на тому, що існування Київської Русі як об'єднання окремих князівств є вимислом буржуазних істориків, та визначав Руську державу як відносно єдину ранньфеодальну монархію [10, с. 451-452]. Е. М. Загорульський³, білоруський історик і археолог, писав про ет-

нокультурну, мовну та відносно політичну єдність руських князівств, беручи до прикладу землі західної Русі [11, с. 224-225]

Політика наступних руських князів Володимира Великого та Ярослава Мудрого стала новою віхою в розвитку Київської держави. Зовнішню політику цих князів аналізував І. О. Овсїй⁴, у своїй праці «Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року)» визначав їх діяльність на князівському престолі як таку, що привела Русь до найбільшого розвитку у сфері зовнішньополітичних відносин. Дійсно, князь Володимир вів вдалу завоюницьку політику, результатами якої стали відвоювання у Польщі загарбаних нею червенських міст Червень, Перемишль, Белз, приборкання в'ятичів, які перестали платити йому данину, завоювання земель явтагів, Лівонії, поширення своїх володінь на північний захід аж до Балтійського моря, збирання данини з усього населення, яке знаходилось між Курляндією та Фінською затокою. Він таким чином значно розширив території Київської Русі за рахунок завоювання як слов'янських, так і неслов'янських племен.

Важливим у діяльності Володимира був розвиток інституту династичних шлюбів. Своїх дітей князь одружив з членами родин західноєвропейських владителів: Святополк був одружений з донькою короля Польщі Болеслава Хороброго, Ярослав – з дочкою шведського короля Олафа, дочка Премислава – з угорським королем Владиславом Лисим, інша – з чеським королем Болеславом Рудим, третя, Марія-Доброніга, – з королем Польщі Казимиром Обновителем. Сам Володимир одружився з сестрою Візантійських імператорів Василя та Константина Анною, що закріпило його позиції у відносинах не тільки з візантійськими, а й з німецькими імператорами, адже Теофано, сестра Анни, була дружиною імператора Оттона II [12, 16 с.].

Прийняття Руссю християнства східного обряду в 988 році не тільки зміцнило мирні відносини Візантії та Русі, але й дало поштовх для розвитку міжнародно-правових відносин Київської Русі із Заходом. Никонівський літопис має згадки про активні дипломатичні відносини та обмін посольствами між Руською державою та Візантійською імперією.

Правління Володимира сприяло процесам централізації державно-політичного устрою Київської Русі, на певний час згальмувало етнічну регіоналізацію східного слов'янства, усі землі Русі отримали одну релігію і спільну церковнослов'янську мову. Також відбулося утвердження династичної форми

¹ Леонід Васильович Алексєєв – радянський та російський історик та археолог, доктор історичних наук. Відомі праці: «Полоцкая земля: Очерки истории северной Белоруссии в IX—XIII вв.», «Западные земли домонгольской Руси».

² Михайло Сергійович Грушевський – український дореволюційний та радянський історик, член Чеської АН, член-кореспондент ВУАН та АН СРСР. Відома праця: «Історія України-Руси».

³ Едуард Михайлович Загорульський – радянський та білоруський історик і археолог, доктор історичних наук. Відома праця: «Заходняя Русь IX—XIII стст.».

⁴ Іван Олексійович Овсїй – радянський та український історик. Відома праця: «Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року)».

правління, що визначило володарювання тільки князів із роду Рюриковичів на територіях, раніше підвладних племінним князям.

Князь Ярослав Мудрий продовжив експансіоністську політику Володимира Великого, в результаті якої кордони його держави розширились і стабілізувалися та стали відповідати межам розселення східних слов'ян. Відомий український історик П.П. Толочко¹ зазначав, що міжнародні зв'язки Київської Русі були багатограними та різноманітними – з Візантією, Угорщиною, Польщею, Францією, Німеччиною, скандинавськими країнами. Ці відносини не завжди були рівними, але слід зазначити, що конфлікти Русі з іншими країнами не приводили до тривалих конфронтацій. Зокрема, можна виділити кілька походів Ярослава проти Польщі, які так і не переросли у тривале протистояння. У цей час назрівав конфлікт Русі з Візантійською імперією, чим, можливо, пояснюється прагнення Київської держави до встановлення тісніших зв'язків із країнами Заходу та Скандинавії, зміцнених династичними шлюбами [13, 77 с.].

Ярослав здійснив низку закордонних військових походів: у 1038 році Русь здійснила похід на ятвягів, у 1040 та 1044 роках – на Литву, в 1041 році – у Мазовію, у 1043 році – у Візантію [1, с. 92-94].

Як і Володимир Великий, Ярослав Мудрий зміцнював дружні відносини з іншими країнами, використовуючи укладання династичних шлюбів. Ця практика була характерною не тільки для Київської Русі, а і була розповсюджена як у західній, так і в східній Європі. Так, син Ярослава Ізяслав був одружений з сестрою польського короля Казимира Гертрудою-Олисавою, дочка Анна – з королем Франції Генріхом I, донька Анастасія – з королем Угорщини Андрієм, Єлизавета, третя дочка, – з норвезьким принцом Гарольдом Грізним, а потім з датським королем Свенном [14, с. 376-381].

Таке жваве налагодження контактів із західними та скандинавськими країнами стимулювалося погіршенням відносин з Візантією. Політика Ярослава Мудрого була спрямована на повну незалежність від Візантійської імперії не тільки в державних, а й у церковних справах. Суперечки між Візантією та Київською Руссю призвели до військового конфлікту. У 1043 році, як було зазначено раніше, Ярослав спорядив у похід на Візантійську імперію військову флотилію, але він виявився невдалим для русів. З часом, близько 1052 року, між країнами була досягнута мирна угода, закріплена шлюбом Всеволода,

¹ Петро Петрович Толочко – радянський та український історик, член НАН України, доктор історичних наук. Відомі праці: «Київська Русь», «Від Русі до України».

сина Ярослава, з дочкою Костянтина Мономаха Марією [13, с. 79-80]. У середньовічній Європі дані шлюби могли виступати гарантією дотримання договорів, укладених між державами. Як ми бачимо, Київська Русь не була остронь.

Загалом, до кінця правління князя Ярослава Мудрого Київська Русь стала одним із найзначніших суб'єктів міжнародного права серед країн Європи.

Після смерті Ярослава Мудрого починаються процеси занепаду державності Київської Русі та зникнення її статусу повноцінного суб'єкту міжнародного права. До влади приходять троє синів Ярослава: Ізяслав, Всеволод та Святослав. Протягом правління трьох братів Русь зазнає нападів від половців, які з'явилися у степових регіонах держави, про що свідчать їх походи на Руську землю у 1061, 1068, 1078 роках. З часом становище Київської Русі все більше і більше погіршується, половці продовжують здійснювати грабівницькі набіги на території держави, відбуваються постійні чвари поміж князів руських.

Важливою подією того часу стає Любецький з'їзд князів, який відбувся 1097 року. На ньому було проголошено про припинення уособиць та необхідність розв'язувати все спірні питання на подальших князівських з'їздах, об'єднання сил князів для протистояння загальній половецькій загрози та введення вотчинного правління [15, 218 с.].

Протягом другої половини XI–XII століть на землях Київської Русі починають виокремлюватися удільні князівства, так на кінець XII століття на території колишньої Київської держави з'являються нові самостійні землі та князівства: Галицьке, Волинське, Карпатська Русь, Київське, Чернігівське та Новгород-Сіверське. Тенденції до політичної та територіальної роздробленості продовжували збільшуватись та фактично знищили Київську Русь як цілу та повноцінну державу [16, с. 80-81].

Висновки. Київська Русь у різні періоди свого існування мала різний міжнародно-правовий статус. На початку свого існування Київська держава була ранньофеодальною монархією, яку вже можна вважати суб'єктом міжнародного права, але через економічну, політичну та територіальну нестабільність була досить слабкою державою. З початком правління князя Володимира Великого Київська Русь значно розширила свої територіальні володіння, налагодила торговельні зв'язки з багатьма країнами як Сходу, так і Заходу, зберегла певну політичну самостійність та міжнародну правосуб'єктність окремих регіонів Русі. Період правління князів Володимира Великого та Ярослава Мудрого відзначився розвитком централізаторських тенденцій, устаткуванням кордонів Русь-

кої держави та приєднанням регіонів, на яких розташовувались усі східно-слов'янські племінні союзи, налагодженням зв'язків із країнами Європи, остаточним формуванням міжнародної правосуб'єктності Київської Русі в середньовічній Європі. Після смерті Ярослава Мудрого Київська держава почала занепадати як цілісна держава, починається період феодальної роздробленості Київської Русі та кінець її існування як повноцінного суб'єкту міжнародного права.

Хоча особливості міжнародного права Київської держави все ще є темою для численних спорів, але, з точки зору українських та закордонних вчених, правильним виводом є те, що Київська Русь була повноцінним суб'єктом міжнародного права та після свого розпаду вона знайшла відродження у Галицько-Волинському князівстві, Запорізькій Січі та Гетьманщині, Українській Народній Республіці, УРСР (як самостійного члена ООН) та сучасній і незалежній Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літопис руський / пер. з давньоруської Л. Є. Махновця; відп. ред. О. В. Мишанич. Київ : Дніпро, 1989. 591 с.
2. Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси : монографія. Москва : Наука, 1968. 472 с.
3. Шахматов О. О. Несколько замечаний о договорах с греками Олега и Игоря, «Записки нефилологического общества». Выпуск VII. Санкт-Петербург, 1915. 407 с.
4. Юшков С. В. Общественно-политический строй и право Киевского государства : монографія. Москва : Госюриздат, 1949. 543 с.
5. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник. видання 2-ге, стереотипне. Київ : Ліра-К, 2018. 412 с.
6. Задорожній О. В. Генеза міжнародної правосуб'єктності України : монографія. Київ : К.І.С., 2014. 688 с.
7. Шекера І. М. Міжнародні зв'язки Київської Русі : монографія. Київ : АН УРСР, 1963. 197 с.
8. Алексеев Л. В. Полоцкая земля (очерки истории Северной Белоруссии в IX–XIII вв.) : монографія. Москва : Наука, 1966. 308 с.
9. Грушевський М. С. Історія України-Руси. Том I : монографія. Нью Йорк : видавниче товариство «Книгоспілка», 1954. 648 с.
10. Пашуто В. Т. Древнерусское государство и его международное значение : монографія. Москва : Наука, 1965. 476 с.
11. Загорюльский Е. М. Западная Русь IX–XIII ст. : учеб. пособие. Минск : Университетское, 1998. 240 с.
12. Овсій І. О. Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року) : навч. посібник. видання 2-ге. Київ : Либідь, 2002. 240 с.
13. Толочко П. П. Київська Русь : навч. посібник. Київ : Абрис, 1996. 360 с.
14. Карпов А. Ю. Ярослав Мудрий : біографія. Москва : Молода Гвардія, 2004. 583 с.
15. Лазарович М. В. Історія України : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 685 с.
16. Ковальський Б. П. Історія України (Соціально-політичні аспекти). Частина I : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2003. 164 с.

REFERENCES

1. Litopys ruskyi. L. Ye. Makhnovtsia (Translation); O. V. Myshanych (Ed.). (1989). Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
2. Pashuto V. T. (1968). Vneshnyaya politika Drevney Rusi. Moskva: Nauka [in Russian].
3. Shakhmatov O. O. (1915). Neskolko zamechaniy o dogovorakh s grekami Olega i Igorya. «Zapiski neofilologicheskogo obshchestva». Issue VII. Sankt-Peterburg [in Russian].
4. Yushkov S. V. (1949). Obshchestvenno-politicheskiy stroy i pravo Kiyevskogo gosudarstva. Moskva: Gosyurizdat [in Russian].
5. Butkevych O. V. (2018). Istoriia mizhnarodnoho prava. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
6. Zadorozhnii O. V. (2014). Heneza mizhnarodnoi pravosubiektnosti Ukrainy. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
7. Shekera I. M. (1963). Mizhnarodni zviyazky Kyivskoi Rusi. Kyiv: AN URSSR [in Ukrainian].
8. Alekseyev L. V. (1966). Polotskaya zemlya (oчерki istorii Severnoy Belorussii v IX–XIII vv.). Moskva: Nauka [in Russian].
9. Hrushevskiy M. S. (1954). Istoriia Ukrainy-Rusy. Vol. I. Niu-York: vydavnyche tovarystvo «Knyhospilka» [in Ukrainian].
10. Pashuto V. T. (1965). Drevnerusskoye gosudarstvo i ego mezhdunarodnoye znacheneye. Moskva: Nauka [in Russian].
11. Ovsii I. O. (2002). Zovnishnia polityka Ukrainy (vid davnikh chasiv do 1944 roku). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

12. Tolochko P. P. (1996). Kyivska Rus. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
13. Karpov A. Yu. (2004). Yaroslav Mudryi: biografiia. Moskva: Moloda Hvardiia [in Ukrainian].
14. Lazarovych M. V. (2008). Istoriia Ukrainy. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
15. Kovalskyi B. P. (2003). Istoriia Ukrainy (Sotsialno-politychni aspekty). Part I. Kyiv: NTUU «KPI» [in Ukrainian].

ОКЛАДНАЯ МАРИНА

кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры права Европейского союза
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого,

ПТИЦА ВАДИМ

студент I курса международно-правового факультета
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

**ПРОБЛЕМА ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ КИЕВСКОЙ РУСИ
В УКРАИНСКОЙ ПРАВОВОЙ НАУКЕ**

Статья посвящена анализу взглядов украинских ученых, которые занимались вопросами истории международного права о международно-правовом положении раннефеодального государства Киевская Русь в разные периоды его существования. Исследуется проблема формирования международной правосубъектности Киевского государства, анализируется внешняя политика князей Киевской Руси, рассматриваются оценки этих явлений специалистами в области истории и истории международного права.

Ключевые слова: Киевская Русь, внешняя политика, международное право, соглашение, поход.

OKLADNAYA MARINA

PhD in Historical Sciences, Associate professor, Associate professor at the Department
of the European Union Law of Yaroslav Mudryi National Law University,

PTYTSIA VADYM

1st year student at the Faculty of International Law of Yaroslav Mudryi National Law University

AN ISSUE OF LEGAL PERSONALITY OF KYIVAN RUS' IN UKRAINIAN LAW SCIENCE

Problem setting. Legal personality of Kyivan Rus' is very complex issue, which contains elements such as contract law, law of war, ambassadorial law, general position of the state in the international relations sphere. The condition of Kyivan Rus' in medieval history can be determined only after analyzing researches of well-known scientists, who had different opinions on this subject.

In spite of the fact that a lot of researches were made on this topic, there is no clear and unambiguous answer to the question: "was Kyivan Rus' independent and equal subject of international law?" In our opinion, this topic is actual even nowadays, because without an analysis of the issue it is impossible to form a modern understanding of Ukrainian statehood and its features in different periods.

Analysis of recent researches and publications. Valuable contribution to the research of Kyivan Rus' position in international relations sphere were made by lots of scientists in areas of Ukrainian history and history of international law such as O. Zadoroznyi, P. Tolochko, O. Butkevich, A. Dmitriev, Y. Dmitriev, M. Kotlyar, V. Pashuto, D. Feldman, V. Butkevich, I. Shekera, O. Pavlenko etc.

Target of research is to analyze and compare opinions of different authors on the issue of determining Kyivan Rus' as legal entity of international law. To achieve this target these tasks have to be solved:

to research and analyze modern scientists' studies about the position of Kyivan Rus' in international law sphere in medieval period;

to compare scientists' views on legal personality of the state and come to a certain conclusion on this issue.

Article's main body. In this article author analyzes different periods of Kyivan Rus' existence, general position of the state in international relations sphere and opinions of different scientists on this subject. Also, the article provides a comparison of scientists' views on the topic of legal personality of international law of Kyivan Rus'.

Conclusions. Kyivan state in different periods of its existence was in various international legal positions. Despite of the fact, that features of international law of Kyivan Rus' is a topic for controversy, Ukrainian and foreign scientists came to the conclusion that Rus' was full-fledged subject of international law and after its collapse it revived in the Principality of Galicia-Volhynia, Zaporozhian Sich and the Cossack Hetmanate, Ukrainian People's Republic, UkSSR (as independent UN member) and modern independent Ukraine.

Keywords: Kyivan Rus', foreign policy, international law, contract, crusade.

Окладна М. Г., Птиця В. А. Проблема правосуб'єктності Київської Русі в українській правовій науці. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2021. № 1 (16). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Okladnaya-Ptytsia16.pdf>.